

บุญข้าวประดับดิน

" ฮีตหนึ่งนั้น พอถึงเดือนเก้าแล้วเป็นกลางแห่งวัสสกาล ผุงประชาชนชาวเมืองก็เล่าเตรียมตัวพร้อม พวกท่านยังเข้าประดับดินกินก่อน ทายกทานให้เจ้าพระสงฆ์พร้อมอยู่ภายใต้ทำ จังซี่ย้ายถึงขวปปีมา พระราชาในเมืองก็จงทำแนวนี้ ฮีตหากมีแล้ววางลงให้ถือต่อจำไว้เด้อ พ่อเฒ่าหลานเว้ากล่าวจา "

การทำบุญข้าวประดับดิน เป็นประเพณีหนึ่งในฮีตสิบสอง นิยมทำกันในวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือนเก้า หรือที่เรียกว่า บุญเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เปรต (ชาวอีสานบางถิ่นเรียก ผेत) หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว ข้าวประดับดิน ได้แก่ ข้าวและอาหารคาวหวาน พร้อมหมากพลู บุหรี่ที่ห่อด้วยใบตอง กล้วย นำไปวางไว้ตามใต้ต้นไม้ แขนงไม้ตามกิ่งไม้ ตามบริเวณกำแพงวัดบ้าง (คนอีสานโบราณเรียกกำแพงวัดว่า ต้ายวัด) หรือวางยายไว้ตามพื้นดิน เรียกว่า "ยายห่อข้าวน้อย" (ยาย ภาษาอีสานหมายความว่า การวางเป็นระยะๆ) พร้อมกับเชิญวิญญาณของญาติมิตร นำภัตตาหารไปถวายแด่พระภิกษุ สามเณร แล้วอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย โดยหยาดน้ำ (กรวดน้ำ) ไปให้ด้วย

มูลเหตุของความเป็นมา ของเรื่องการทำบุญข้าวประดับดินนี้ เกิดจากความเชื่อตามนิทานธรรมบท ว่า

"ญาติของพระเจ้าพิมพิสารได้ยกยอกเงินวัด ของสงฆ์ต่างๆ ไปเป็นของตนเอง ในสมัยพระกัสสปะพุทธเจ้า พวกอดีตญาติของพระเจ้าพิมพิสารเหล่านั้น ครั้นตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็นเปรตในนรกตลอดพุทธันดร เมื่อพระเจ้าพิมพิสารถวายทานแด่ พระสมณโคดมพุทธเจ้า ในภัททกัปนี้ ก็ไม่ได้ตรวจน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่พวกญาติเหล่านั้น พอตกกลางคืนพวกเปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสารเหล่านั้น ได้มาส่งเสียงร้องอันโหยวนและแสดงรูปร่างน่ากลัวให้แก่พระเจ้าพิมพิสารได้ยินและเห็น พอเช้าวันรุ่งขึ้นได้เสด็จไปถามพระพุทธรเจ้า พระพุทธรองค์ทรงเล่าเรื่องราว ที่เป็นมูลเหตุให้พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงทราบ พระเจ้าพิมพิสารได้ทำบุญถวายทานอีก แล้วทรงอุทิศส่วนกุศลไปให้ พวกญาติที่ตายไปแล้วได้รับส่วนกุศลแล้ว ได้มาแสดงตนให้พระเจ้าพิมพิสารเห็น และทราบว่า ทุกข์ที่พวกญาติได้รับนั้นทุเลาเบาบางลงแล้ว เพราะการอุทิศส่วนกุศลของพระองค์" ชาวอีสานจึงถือเอามูลเหตุนี้ ทำบุญข้าวประดับดินติดต่อกันมา

วิธีดำเนินการ พอถึงวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือนเก้า ชาวบ้านเตรียมอาหาร มีทั้งคาวหวาน ได้แก่ เนื้อ ปลา เผือก มัน ข้าวต้ม ขนม น้ำอ้อย น้ำตาล ผลไม้ เป็นต้น และหมากพลู ยาสูบ (บุหรี) ไว้ให้พร้อม เพื่อจัดทำเลี้ยงกันในครอบครัวบ้าง และทำบุญถวายพระภิกษุสามเณรบ้าง ส่วนสำหรับอุทิศให้ญาติที่ตาย ใช้ห่อด้วยใบตองกล้วย อาหารคาวห่อหนึ่ง อาหารหวานห่อหนึ่ง และหมากพลูบุหรีห่อหนึ่ง เย็บหุ้มปลาย แต่บางคนใส่ใบตองที่เย็บเป็นกระทงก็มี หรือหากไม่แยกกัน อาจเอาอาหารทั้งคาวหวาน หมากพลู บุหรี ใส่ในห่อหรือกระทงเดียวกันก็ได้ สิ่งของเหล่านี้จะมากน้อยก็แล้วแต่ศรัทธา

พอเช้าวันรุ่งขึ้น คือวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือนเก้า ตอนเช้ามีด คือ เวลาประมาณ ๔ ถึง ๖ นาฬิกา ชาวบ้านก็นำอาหาร หมากพลู บุหรีที่ห่อใส่กระทงแล้วไปวางไว้ตามพื้นดิน วางแจกไว้ตามบริเวณโบสถ์ ต้นโพธิ์ ศาลา ตามกิ่งไม้หรือต้นไม้ใหญ่ๆ ในบริเวณวัด พร้อมกับจุดเทียนไว้ และบอกกล่าวแก่เปรตให้มารับเอาสิ่งของและผลบุญด้วย

บางหมู่บ้าน จะนำเอาอาหารที่อุทิศให้แก่ผู้ตาย หลังทำพิธีแล้วไปฝังไว้ในดินก็มี เพื่อไม่ให้ผู้ใดผู้หนึ่งกินอาหารที่เป็นเดนเปรต เพราะกลัวจะกลายเป็นเปรตไปด้วย การวางอาหารไว้ตามพื้นดิน หรือตามที่ต่างๆ เพื่อจะให้พวกเปรตมารับเอาของอุทิศให้ได้ง่าย โดยไม่ต้องมีพิธีรีตอง เสร็จพิธีอุทิศผลบุญส่งไปให้เปรตแล้ว ชาวบ้านก็จะนำอาหารที่เตรียมไว้อีกส่วนหนึ่ง ไปตักบาตรและถวายทานแด่พระภิกษุ สามเณร

มีการสมทานศีลฟังเทศน์ และกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับต่อไป การทำบุญ ข้าวประดับดิน บางท้องถิ่นมีการห่ออาหารคาว อาหารหวาน หมาก พลู บุหรี่ ไปวางไว้ตามที่ต่างๆ บริเวณวัด ภายหลังการถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณรแล้วก็มี เป็นเสร็จพิธีทำบุญข้าวประดับดิน

ข้อสังเกต การที่ชาวบ้านนำข้าวปลาอาหาร ไปวางไว้ตามข้างวัดบ้าง ข้างกำแพงบ้าง ผูกไว้ตามกิ่งไม้บ้าง ด้วยเข้าใจว่า ญาติที่ได้รับการปลดปล่อยจากนรก จะได้มากินในวันเดือนดับนี้ จะเป็นไปได้หรือไม่นั้น เป็นเรื่องเหลือวิสัยที่จะชี้ตรงๆ ว่า ญาติเขาเหล่านั้นจะได้รับจริงหรือไม่ แต่สิ่งที่แน่นอนที่สุดก็คือ

๑. เป็นการให้อาหารแก่สัตว์จรจัด สัตว์บางจำพวกที่ไม่มีเจ้าของเลี้ยงดู บางวันได้กินอาหาร บางวันก็ไม่ได้กิน อตฺตชิวโหยมาตลอดปี ได้กินอ้อมก็ในวันนี้ นับว่าเป็นความฉลาดน่าชมเชยของบัณฑิตผู้บัญญัติลักษณะการทำบุญข้าวประดับดินนี้อย่างมากทีเดียว

๒. พระสงฆ์เป็นเนือนาบุญ มีเรื่องมากมายที่ท่านกล่าวไว้ในพระสูตรตันตปิฎก โดยเฉพาะในธรรมบทขุททกนิกาย ธรรมปทัฏฐกถา ภาค ๒ เรื่องมัญญกุณฑลิตี พระพุทธเจ้าทรงตรัส แก่มัจฉริยพรหมณ์ พ่อของมัญญกุณฑลิตี เมื่อมัญญกุณฑลิตี ลูกชายมีชีวิตอยู่ป่วยลง พ่อไม่ยอมรักษา เพราะกลัวเงินหมด แต่พ่อมัญญกุณฑลิตี ผู้ลูกชายตายแล้ว พ่อเอาทั้งข้าวทั้งของไปกองให้ลูก แล้วร้องไห้อาลัยหาในป่าช้า บ่นเพื่อให้ลูกมาเอาของ

พระพุทธองค์ตรัสว่า "เปล่าประโยชน์ที่จะเอาข้าวเอาของไปทำเช่นนั้น เพราะคนตายแล้ว เขาก็ไปตามคติ (สุคติ ทุกคติ) ของเขา ไม่มีวันย้อนกลับมา รับสิ่งของเหล่านั้นแต่อย่างใด ควรจะทอดทานให้แก่สมณชีพรามณ์ คนยากจน และสัตว์ดิรัจฉาน ของเหล่านี้จะมีอันสงส์ งอกเงยไปถึงแก่เปรตชนผู้ล่วงลับไปแล้ว" เพราะพระสงฆ์ เป็นเนือนาบุญ จะเป็นไปได้ใหม่ว่า พระพุทธองค์ ไม่อยากจะให้ของเหล่านั้น ต้องเน่าหรือเสียทิ้งโดยเปล่าประโยชน์

สำหรับของที่ให้แล้ว วางประดับไว้ตามดินที่เรียกว่า **ข้าวประดับดิน** ในบุญนี้ก็มีเพียงอาหาร ผู้ได้กินอาหารนี้โดยตรง ที่เห็นๆ ก็คือ **สัตว์เดียรัจฉาน** ตามนี้ก็ถือว่า ถูกต้องตามพุทธประสงค์แล้ว สำหรับการแจกห่อข้าวน้อยในบุญประดับดินนี้ นิยมแจกตอนเช้า ตั้งแต่ตี ๔ จนถึงย่ำรุ่ง ไม่นิยมแจกนอกวัดด้วย

ฮีตที่ ๙ บุญข้าวประดับดินหรือบุญเดือนเก้า นักปราชญ์อีสานโบราณได้กล่าวไว้เป็นบทพญา โดยได้พรรณนาถึงความอุดมสมบูรณ์และประเพณีการทำบุญในเดือนนี้ว่า...

*" เดือนแปดคล้ายเห็นลมทั้งใบเสียว เหลียวเห็นหมู่ปลาขาวแล่นมาโฮมต้อน
กบพื็นนอนคอยท่าฝนมาลีได้ม่วน ชวนกันลงเล่นน้ำโห่ฮ้องซัวแซว
เดือนเก้ามาฮอดแล้วบ้านป่าขาดอน เห็นแต่นกเขางอยคอนส่งเสียงหาซู้
ถึงระดูเดือนเก้าอีสานเฮาทุกท้องถิ่น คงที่เคยได้ยืมบุญประดับดิน
กินก้อนทานทอดน้อมถวาย "*

การทำบุญข้าวประดับดิน ก็เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติที่ตายไปแล้ว ชาวอีสานถือเป็นประเพณีที่จะต้องทำกันทุกๆ ปีมิได้ขาด โดยได้กำหนดเอาวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือนเก้า เป็นเกณฑ์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "บุญเดือนเก้าดับ" บางท้องถิ่นอาจจะเรียกว่า "บุญเดือนเก้าลับ" ก็มี

